

HALACHIC AND HASHKAFIC FOUNDATIONS OF

MITZVOT BEIN ADAM LECHAVERO

12 - CAUSING OTHERS TO SIN - LIFNEI IVER

OU ISRAEL CENTER - FALL 2015

Consider the following questions:

- handing into a Jewish worker a job (eg printing, sewing) which will be done on Shabbat
- a rabbi officiating at a wedding where the couple will not keep hilchot taharat mishpacha
- renting out a catering hall for a function with mixed dancing
- selling meat to Jews during the 9 days
- selling non-kosher meat to non-religious Jews
- selling/serving food to those who will not wash, bench or make berachot
- inviting those who drive on Shabbat to attend an educational Shabbaton or a family simcha
- giving directions to a Jewish driver on Shabbat
- making Jewish drivers stop on Shabbat so you can cross the road
- selling clothes which are not tzanua or giving them to friends who are non-observant
- hitting children who may hit back
- selling weapons to potential murderers

הפסוק ופשוטו

1. לֹא־תִקְלַל חֵרֶשׁ וְלִפְנֵי עֹרֶר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל וְיִרְאֵת מֵאֲלֵהֶיךָ אֲנִי ה' ויקרא יטיד

2. ולפני עור לא תתן מכשול - (ת"כ) לפני הסומא צדצר לא תתן ענה שאינה הוגנת לו אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו: רשי שם

3. ויראת מאלקיך - לפי שכדבר הזה אינו מסור לצריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה ויכול להשמיט ולומר לטובה נתכוונתי לפיכך נאמר זו ויראת מאלקיך המכיר מחשבותיך וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין שאר הצריות מכירות זו נאמר זו ויראת מאלקיך רשי שם

4. ולפני עור לא תתן מכשול - לפני סומא בדבר בא ואמר לך בת איש פלוני מה היא לכהונה אל תאמר לו כשירה והיא אינה אלא פסולה. היה נוטל ממך עצה. אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. אל תאמר לו צא בהשכמה שיקפחוהו ליסטים. צא בצהרים בשביל שישתרב. אל תאמר לו מכור את שדך. וקח לך חמור. ואת עוקף עליו ונוטלה ממנו. שמה תאמר עצה טובה אני נותן לו והרי הדבר מסור ללב. שנאמר ויראת מאלהיך אני ה': ספרא קדושים פרשה ב

5. והמצוה הרצ"ט היא שהזהירו מהכשיל קצתנו את קצתנו בעצה. והוא שאם ישאלך אדם עצה בדבר הוא נפתה בו ובאה האזהרה מלרמותו ומהכשילו, אבל תיישירהו אל הדבר שתחשוב שהוא טוב וישר. והוא אמרו יתעלה (קדושים יט) ולפני עור לא תתן מכשול. ולשון ספרא לפני סומא בדבר, היה נוטל ממך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו.

ולאו זה אמרו שהוא כולל גם כן מי שיעזור על עבירה או יסבב אותה כי הוא יביא האיש ההוא שעוורה תאוותו עין שכלו וחזר עור ויפתהו ויעזרהו להשלים עבירתו או יכין לו סבת העבירה. ומאלו הפנים אמרו (ב"מ עה:): במלוא ולוה בריבית ששניהם יחד עוברים משום ולפני עור לא תתן מכשול כי כל אחד מהם עזר חבירו והכין לו להשלים העבירה. ודברים רבים מאד מזה המין יאמרו בהם עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול. ופשטיה דקרא הוא במה שזכרנו תחלה

רמב"ם ספר המצוות - מצוה רצ"ט

6. והנה מדברי הרב המחבר וכן מדברי הר"מ נארה דפסוק הזה דלפני עור ילא לגמרי מפשוטו, דאם נתן מכשול ממש אצן לפני עור אינו עובר

מנחת חינוך מצוה רלב

7. והמצוה הרצ"ח היא שהזהירנו מהניח המוקשים והמכשולות בארצותינו ובבתינו כדי שלא ימותו בהם בני אדם. והוא אמרו יתעלה (דברים כב) ולא תשים דמים בביתך

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה רצח

8. אָרוּר מְשֻׁגָה עוֹר בְּדַדְךָ.....

דברים כז"ח

לפני עור בגמרא

9. דתניא ולפני עור לא תתן מכשול - במכה לבנו גדול הכתוב מדבר

מועד קטן יז.

10. משנה - ואלו עוברין בלא תעשה - המלוה והלוה והערב והעדים. וחכמים אומרים אף הסופר. עוברים משום לא תתן, ומשום אל תקח מאתו, ומשום לא תהיה לו כנושה, ומשום ולא תשימון עליו נשך, ומשום ולפני עור לא תתן מכשול.....

בבא מציעא עה:

11. רב אשי הוה ליה ההוא אבא (יער), זבניה לבי נורא (שם עצודת כוכבים). א"ל רבינא לרב אשי האיכא לפני עור לא תתן מכשול! א"ל: רוב עצים להסקה ניתנו

נדרים סב: (עס רשי)

12. לבונה..... תנא: ומכולן מוכרין להן חבילה..... וליחוש דלמא אזיל ומזבין לאחריני ומקטרי! אמר אביי: אלפני מפקדינן, אלפני דלפני לא מפקדינן (רשי"י - כגון כהא דהאי ודאי לאו לעבודת כוכבים קצני ומשום דלא ליזדבן איכו לאחריני ומקטרי לא מפקדינן למיסר)

עבודה זרה יז. ורשי שם

תרי עברי נהרא

13. איבעיא להו - משום הרווחה או דלמא משום ולפני עור לא תתן מכשול? למאי נפקא מינה? דאית ליה בהמה לדידיה. אי אמרת משום הרווחה הא קא מרווח ליה, אי אמרת משום עור לא תתן מכשול הא אית ליה לדידיה. וכי אית ליה לא עבר משום עור לא תתן מכשול? והתניא אמר רבי נתן מנין שלא יושיט אדם כוס של יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח ת"ל ולפני עור לא תתן מכשול. והא הכא דכי לא יהיבין ליה שקלי איהו וקעבר משום לפני עור לא תתן מכשול! הב"ע? דקאי בתרי עברי נהרא (רשי"י:- עובד כוכבים מלד זה וישראל מלד זה דאי לא יכיב ליה לא מלי שקיל). דיקא נמי דקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן, ש"מ

עבודה זרה ו.

- How easy does it need to be for them to get the aveira elsewhere? They already have one? They can get one fairly easily? They could theoretically get one but in reality won't? This is a machloket between the Rishonim. (Rashi - even theoretical availability, Meiri - only practical availability)
- What if the only other source of the aveira is another Jew? (Mishne LeMelech - prohibited; Pnei Moshe - permitted)

מסייע ידי עוברי עבירה

14. מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר - ולפי זה אסור להושיט למומרים לעצודת כוכבים דבר איסור אע"פ שהוא שלהם כי הדבר ידוע שיאכלוהו והוא נאסר להם דכישאל גמור חשזין ליה. ומיירי בדקאי במקום שלא יוכל ליקח אם לא יושיט לו זה וכדמסיק דקאי בתרי עברי נהרא

תוספות עבודה זרה ו:

15. בבא דרישא פטור ומותר. וא"ת והא קא עבר אלפני עור לא תתן מכשול? ואפילו מיירי שיהי יכול ליטלו אפילו לא היה צידו דלא עבר משום לפני עור - דמושיט כוס יין לנזיר מוקי לה בפ"ק דמס' עצודת כוכבים (דף ו:): דקאי בתרי עברי דנהרא - מ"מ איסור דרבנן מיבא איבא שחייב להפרישו מאיסור

תוספות שבת ג.

- Is messayeha (i) a rabbinic level of lifnei iver; (ii) a rabbinic application of tochacha; or (iii) an independent rabbinic prohibition?

16. דברים שהם מיוחדים למין ממניי עבודת כוכבים שבאותו מקום, אסור למכור לעובדי אותן עבודות כוכבים שבאותו מקום הגה: י"א הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעצודתם, היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר, מותר למכור להם כל דבר. ויש מחמירין. ונהגו להקל כסדרא הראשונה, וכל צעל נפש יחמיר לעצמו

שולחן ערוך יורה דעה קנא:

17. דמ"מ איסור מדרבנן איבא אפילו לא הוי כמו 'תרי עברי דנהרא', וכל זה לדעת הרב. אבל לפעד"נ דלא פליגי דכ"ע מודים להמרדכי ותוס' בפ"ק דעבודת כוכבי' דבעובד כוכבי' או מומר שרי. והגמ"ר ותוס' והרא"ש בפ"ק דשבת והר"ן פ"ק דעבודת כוכבים מיירי בישראל שהוא חייב להפרישו מאיסור וכדכתב הרא"ש שם דלא גרע מישראל קטן אוכל נבילות שב"ד מצווים להפרישו, כ"ש ישראל גדול. משא"כ בעובד כוכבי' וישראל מומר שאינו חייב להפרישו

ש"ך יורה דעה קנא:

18.

(ש"ך ס"ק ו') (*) משא"כ בעובד כוכבים וישראל מומר. הא ודאי שישראל מומר אע"פ שחטא ישראל הוא ואם כן מה בינו לשאר ישראל לענין להפרישו מעבירה אבל נראה לענין כוונת הש"ך דאף בישראל אין מצוין להפרישו כי אם כשעובר בשוגג ויש ביד איש אחר להפרישו חייב להפרישו וכמו בקטן אוכל נבילות שהקטן שוגג הוא ומשנה דריש פרק קמא דשבת בשוגג מיירי וכדמשמע מדברי רש"י שם בריש שבת דף ג' ע"א סוף ד"ה פטורי דאתי וכו' ע"ש אבל בישראל דרובה לעבור במזיד על איזה עבירה אפילו אינו מומר גמור אין ישראל אחר מצווה להפרישו לדעת הש"ך ומומר דנקט הש"ך הוא משום דהפוסקים במומר דברו ומומר מסתמא מזיד הוא ועוד דכל עובר עבירה במזיד יקרא מומר לאותו דבר:

דגול מרבבה שם

- Can non-observant Jews be said to be transgressing mitzvot intentionally? To what extent does intentional transgression need to come from a position of knowledge?¹

19. אשה אינה במצות הקפה, וי"א שאף על פי שמוותרת להקיף פאת ראשה, אסורה להקיף פאת ראש האיש ואפילו הוא קטן שולחן ערוך יורה דעה סימן קפא סעיף ו

20.

ואולי י"ל דבזה ליכא איסור מדין מצוה להפרישו דאדרבה במה שהיא מגלחת אותו בזה מפרישתו דאם לא היתה מגלחת אותו היה מגלחת בעצמו והיה עובר בבי' לאוין דניקף ומקיף וע"י שהיא מגלחת מפרישתו מלאו דמקיף

חיזושי ר' עקיבה איגר יורה דעה קפא:א:

1. Others (Ketav Sofer (Y.D. 83) and Shu't Binyan Tzion (15)) reconcile the two positions of Tosafot by distinguishing between assistance given at a time significantly prior to the commission of the aveira, which is permitted as long as the case is 'one side of the river' (i.e. they could access the aveira without you) and assistance given right at the time of the aveira (as in the case in Shabbat), which is prohibited in all cases.

חטא כדי שיזכה חברך

21. מי ששלחו לו שהוציאו בתו מביתו בשבת להוציאה מכלל ישראל, מצוה לשום לדרך פעמיו להשתדל בהצלתה ויוצא אפילו חוץ לשלש פרסאות ואי לא בעי, כייפינן ליה
שולחן ערוך אורח חיים סימן שו סעיף יז

22. ההוציאו בתו - ... וע"כ התירו לו לשום לדרך פעמיו להצילה דקי"ל אם אינו פושע חייב לעשות איסורא זוטא כדי שלא יעשה חזירו איסורא רבא חבל אם פשעה אין לו לאזיב לחלל שבת עזורה ...
משנה ברורה שו"ד

מסית

23. באור איסור שיש בהזמנת אנשים שיבואו להתפלל בביהכ"נ בשבת כשיודעין שיבואו במאשינעס מ' לעומר תשי"ג. נשאלתי מהרב ר' נפתלי קארל באך מדעטראיט אם יש איסור לפני עור להזמין אנשים שיבואו להתפלל בשבת לביהכ"נ כשיודע שיחללו השבת בנסיעה במאשינעס. והשבתי דלהזמין את הרחוקים באופן שאי אפשר שיבואו בלא חלול שבת ודאי אסור, והוא עוד גרוע מאיסור לפנ"ע שהרי הוא עוד באיסור מסית. ואף שאיסור מסית לחיוב סקילה הוא רק מסית לעבוד עכו"ם, מ"מ לענין האיסור ועונש כלפי שמיא בכל החומר שאין טוענין למסית יש בכל האיסורים כמפורש בסנהדרין דף כ"ט שילוף ר"ש בר נחמן א"ר יונתן מנין שאין טוענין למסית מנחש הקדמוני אף שלא היה חטא ע"ז אלא האיסור אכילה מעץ הדעת. חזינן שאיסור מסית יש לכל עבירה, אך שאין עונשין בדיני אדם רק על מסית לע"ז, אבל בדיני שמים יענש, ולא ילמדו עליו סנגוריא.
ואיסור לפנ"ע יש אף באינם רחוקים כ"כ כשיודע שיתעצלו לילך ברגלים ויסעו במאשינעס אבל איסור מסית ליכא באינם רחוקים. ואם אינה בלשון הזמנה אלא סתם הודעה שעושים מנין ונותנים פרסים להבאים להתפלל שהכוונה בעצם הוא רק לקרובים אבל ידוע שיבואו גם רחוקים במאשינעס מסתבר שאין בזה דין מסית ובדין לפנ"ע יש להסתפק. וצריכים לפרש שלא יתנו פרסים אלא לאלו שיבואו ברגליהם בהיתר.

שו"ת אגרות משה חלק או"ח א סימן צט

The Lifnei Iver 'Checklist'

1. Is the situation "one side of the river" - i.e. can they do the same aveira without your help?
If NO - issur min hatorah; If YES - no issur min hatorah, but there may be an issur derabbanan
2. Is there an issur derabbanan? YES, unless you can rely on one of the following kulot:-
(a) Are they a non-Jew or a non-observant Jew? (*Shach*)
(b) Even if they are observant are they doing this aveira on purpose? (*Degul Mervava*)
(c) Will the aveira happen immediately following your help or only (and maybe) later? (*Binyan Tzion*)
(d) Are you saving them from an even bigger aveira (*R. Akiva Eiger*)
3. Can you rely on kulot? How serious is the aveira they are about to do? Issur torah? Derabbanan? Minhag?

Mekorot for further study

- printing on Shabbat by Jewish employees - (*Binyan Tzion 1:15*)
- rabbi officiating at wedding where the couple will not keep hilchot taharat mishpacha - (*Meishiv Davar 2:32*)
- catering a function with mixed dancing - (*Iggrot Moshe Y.D. 1:72*)
- supplying meat during 9 days - (*Yechaveh Da'at 3:38*)
- selling non-kosher meat to non religious Jews - (*Meishiv Davar 2:31-32*)
- serving food to those who will not wash - (*Minchat Shlomo 35:1*)
- inviting those who drive on Shabbat to an educational Shabbaton (*Iggrot Moshe O.C. 99*)